

alkotás legmagasabb kifejeződése...” Az európai kultúra „...örökösen arra tesz kísérletet, hogy a transzcendenshez vezető új utakat definiáljon és testesítsen meg...” Európa eredetileg elutasította „a mindent átható üzleties mentalitást, az amerikai oktatás szegényességét, az immár valódi méreteiben megmutakozó fogyasztói szellemet, a hírek, tárgyak és szlogenek mesterkéltségét...” „Az a kultúra, amelyik nem törődik a fantázia ’táncoló csillagai’-val, képletekbe zárja a lelket, bürokratikus uralom alatt tartja azt, és végső soron uralmat szül.”

Említettük már az Amerika és Európa közötti mai aszimmetriát. Az atlanti kultúráról szólva világosan kell látnunk: „Amerika nem valamiféle összeolvadással keletkezik – atlanti vagy más egyéb – kultúra eljövételét várja, hanem a sajátjáról véli úgy, hogy majd világméretűvé válik, helyettesítve az összes többi.” Ami pedig Európát illeti, az „... meghajolt az amerikai kultúra előtt...” és ez „...a XX. század legfontosabb eseménye...”.

Végül érdemes megemlíteni, hogy a

szerző még az európai kultúrán belül is megkülönbözteti a kelet-európaiakat. Ez utóbbi félévezreden keresztül harcolt Európa ellenségeivel és kétségtelenül késésben van a nyugat-európai fejlődéshez képest. „Európa keleti fele most nem kész rá, hogy a nyugati félhez asszimilálódjék; a atlanti civilizáció szempontjából ez megszorítást jelent, mert a széles keleti térség nemzetei még arra sincsenek felkészülve, hogy egy egyesült Nyugat-Európa részei legyenek, noha kultúrájuknál és alapvető meggyőződésüknél fogva joggal nevezik magukat ’európaiak’-nak.”

Azt mondhatjuk, hogy a könyv végső kicsengése nem éppen optimista. „...az atlanti kultúra által viselt ipari és technikai bélyeg baljós üzenet lehet a világ többi része számára...” „Óriási veszélyt hordoz a születőben lévő atlanti kultúra, mert arra van programozva, hogy eltörölje a kultúrát, elválassza az isteni és a kozmosz visszatükröződéseitől, s az az ambíció fűti, hogy uralma alá hajtja ezeket.”

Berényi Dénes

Segesváry Viktor: Civilizációk dialógusa.

Argumentum Kiadó, Budapest, 2010. 184 lap

A könyv címe már maga is mintha Huntington híres művével vitatkozna, t.i. „civilizációk összeecsapása” helyett a *civilizációk dialógusát* helyezi előtérbe. A szerző, aki vezető ENSZ alkalmazottként jól ismeri az afrikai és ázsiai országokat, és ez a könyve először angol nyelven jelent meg, már az előszóban hangsúlyozza, hogy „...egy egészen más megközelítést képvisel az embercsoportok közötti viszonyoknak avval a felfogásával szemben, mely ma is uralkodik

kortársaink között.” Módszere az ún. *civilizációs analízis*, amely a miénktől eltérő kultúrákat és a benne élő embereket nem egyszerűen a megfigyelés tárgyának tekinti, hanem dialógikus-kommunikációs viszonyba lép velük, ami a tárgy és az alany kapcsolatát, mely egy megfigyelő helyzetét jellemzi, a különböző civilizációk és a civilizációkhoz tartozó emberek sokarcú viszonyává változtatja. Mindez a dialógusban nyilvánul és valósul meg, amely felszínre

hoz „...minden különbséget az egyes kultúrákban élő emberek társadalmi elképzelései és elvárásai között, megmutatva, mely pontokon van megegyezés vagy eltérés közöttük.” „...ezen a módon el lehet érni a transzcivilizációs (és nem nemzetközi) problémák egész sorának megoldását.”

A szerző vallja a különböző civilizációk egyenlő státusát, egyenrangúságát, mert „...nincs olyan egyetemesen elfogadott mérce, amellyel összehasonlíthatatlan embervilágokat egymáshoz viszonyítva lehetne összemérni.” „Az emberi különbségek megértése és elfogadása vezet el ... ahhoz a meggyőződéshez, hogy nincs semmiféle univerzális tekintély, aki meg tudná határozni, miként kell a valóságot felfogni és átélni, mik az ember életének jogos céljai, vagy mi az emberi társadalom legmegfelelőbb rendje.” „...a térben és időben egyidejűleg létező civilizációkat nem lehet sem egy fejlődési sorozat egyes fokai szerint rangsorolni, sem valamiféle értékrendszer vagy erkölcsi megfontolások szerint megítélni, s az egyiket a másiknál magasabb rendűnek, jobbnak vagy rosszabbnak nyilvánítani...”

A szerző fenti véleménye nagyon szépen hangzik és nagyon korszerű. Ugyanakkor a Nobel-díjas Orhan Pamuk török regényíró a következőkben fejezi ki tulajdonképpen minden fejlődő vagy kevésbé fejlett ország, társadalom vágyát: „...szeretnénk, ha fejlődne az országunk, hogy elérjük azt, amit a *nyugatiak* [kiemelés tőlem B.D.] már elértek...” Számos hasonló véleményt lehetne idézni. Ez viszont arra mutat, hogy mégis van bizonyos – mondjuk így – „irányultság” – egyes civilizációk ese-

tében mások, ill. *másik* civilizáció irányába. Másrészt igaz, hogy minden civilizáció és kultúra tiszteletreméltó, de igaza van Brian Griffith-nek, hogy „...nem mindegyik érdemli meg ugyanazt a tiszteletet” – legalábbis nem minden vonatkozásában. Aligha tisztelhetjük például a nők bizonyos megcsonkítását egyes kultúrkörökben.

Egyáltalán miért beszélünk *fejlődő* országokról? Ennek csak akkor van értelme, ha különválasztjuk és megfelelően értelmezzük a civilizáció és a kultúra fogalmát, amit a szerző ugyan bizonyos mértékig a definíció szintjén megtesz – ezt a definíciót egyébként lehet vitatni –, de a problémák tárgyalása folyamán mégis összemossa a két fogalmat. (t.i., ha pl. ezek az országok a civilizáció tekintetében, azaz a modern technika és a hozzákapcsolódó mindennapi tevékenységekben, szokásokban – a nyugati mintát követve – fejlődni szeretnének, lényegében megőrizve kulturális alapjaikat)

Megjegyzem még, hogy a szerző a különböző kultúrák tekintetében a könyv különböző helyein megkülönbözteti a kereszténységet és a judaizmust (a nyugati vagy atlanti kultúrát), a brahmanizmust, a hinduizmust, a konfucianizmust, a buddhizmust, a taoizmust, a japán kultúrát, az afrikai kultúrákat és az iszlámot.

Szerkezetét tekintve a könyv négy nagyobb egységre tagozódik, és ehhez járul az előszó, valamint mellékletként az ENSZ felhívása a „Civilizációk dialógusa” évről (2001), továbbá az Iszlám Konferencia ezzel kapcsolatos pozitív állásfoglalása („Az Iszlám Konferencia szervezete” címmel). A legvégén találjuk a bibliográfiát, valamint a név- és tárgymutatót.

Berényi Dénes